

BESEDA UREDNIKA

Letošnja številka revije ne izhaja v navadnem letu, izhaja v jubilejnim Trubarjevem letu. Če si je Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar z revijo v preteklih letih – včasih tudi bolj osamljeno – prizadevalo za negovanje spomina, širjenje vedenja o pomenu Trubarja in protestantizma ter za aktualizacijo njegovih dosežkov in če smo že zato v lanski številki nekoliko zaskrbljeno spraševali, ali ne bo šla 500. obletnica Trubarjevega rojstva preveč mimo sedanjih generacij, je letos, hvala bogu, drugače ... Trubarjevo leto je obeleženo z najrazličnejšimi dogajanji v njegovo počastitev; če kaj, prav njihova širina in raznovrstnost že na prvi pogled izražata doseženo zavest o Trubarjevem pomenu.

Tudi na terenu neposrednega delovanja revije – pri znanstvenem raziskovanju in publicistiki – ne manjka novosti Na nov način je prikazana Trubarjeva življenjska pot (Mihael Glavan); dobili smo izčrpen in kritičen pregled prispevka slovenskih protestantov jezikovnemu in slovstvenemu delu, a tudi domisel in sodoben vpogled v Trubarjevo delo za mladino (oboje Kozma Ahačič); ključna Trubarjeva dela so v izdaji *Nove revije* dostopna tudi na CD; dobili smo novo, »Trubarjevo« izdajo standardnega prevoda Svetega pisma, ki jo je ob posebni podpori Evangeličanske cerkve pripravila Slovenska svetopisemska družba; na razpolago je prvi »prevod« celovitega Trubarjevega besedila, njegove pridige o veri iz *Katekizma* 1550, v sodoben slovenski jezik, ki sta ga izdala Združenje Trubarjev forum in Reformirana evangelijska cerkev – če naštejemo le nekatere dosežke. Tu so seveda veliki in manjši simpoziji, ciklusi predavanj, okrogle mize »v živo« in na radiu ali televiziji.

Druga značilnost letošnjih praznovanj – opazna v primerjavi z dogajanjih ob preteklih velikih Trubarjevih obletnicah – je visoka stopnja soglasja o pomembnosti Trubarja in njegovega dela, in to dela v njegovi celovitosti. Kot kažejo prav velike obletnice, je odnos do Trubarja in njegovega dela šel na Slovenskem skozi več faz. Dolgo ga je dominantna (katoliška) večina zamolčevala ali pa izrecno zavračala kot heretika in škodljivca, čeprav nikdar ni bilo mogoče docela mimo pomena njegovega jezikovnega dela; kasneje je prevladovala deljena ocena: priznavali in poudarjali so jezikovno plat dela in prizadevanja ter njen pomen za (prihodnji) slovenski kulturni in narodni razvoj, medtem ko so versko vsebino seveda šteli za krivoversko in škodljivo (v prevladujočih katoliških krogih) ali pa za nepomembno (razsvetljenska, svobodomiselska, tudi marksistična drža). Šele postopoma in bolj razločno prav ob (bližajoči se) 500. obletnici se je začela – tudi v katoliškem okolju – uveljavljati ocena, da Trubarjevo delo za slovenski prostor ni pomembno le jezikovno-kulturno, temveč tudi versko-kulturno, da ni pomembno le za »narod«, ampak tudi za »krščanstvo«. Lahko rečemo, da sedanjí čas v primerjavi s časom preteklih jubilejev ni toliko čas novih znanstvenih odkritij v zvezi s Trubarjevim delom kot čas celovitejšega in celoviteje pozitivnega vrednotenja Trubarja.

In še eno novost so prinesle letošnje proslave in razprave. Če so bili v preteklosti med Slovenci spori o (naravi) pomembnosti Trubarjevega dela za Slovence in če je bilo občasno slišati celo skrajne trditve, da je bilo ali bi postalo – če bi protestantizem uspel – njegovo delo pomembno za Nemce in v škodo Slovincem in slovenstvu, smo tokrat lahko srečali ocene, da je Trubarjeva življenjska pot, njegova življenjska drža, njegovo kulturno in versko delo zgled za poti evropskega povezovanja. Trubar v tem smislu zasluži zahvalo in počastitev vseh Evropejcev, je zapisal vidni predstavnik Evangeličanske cerkve v Württembergu, kot lahko preberemo tudi v naši reviji.

Na uredniško delo in oblikovanje letošnje številke so odločilno vplivali že izvedeni ali načrtovani simpoziji. Ti so angažirali bolj ali manj vse, ki se raziskovalno ali publicistično ukvarjajo s Trubarjem ali slovenskim protestantizmom. Revija po eni strani seveda ne more mimo njih in njihovih prispevkov, po drugi strani pa organizatorji

simpozijev načrtujejo posebno objavo njihovega gradiva; izčrpna objava gradiva številnih simpozijev v reviji pa že sicer ni niti mogoča niti smiselna. V reviji smo v tej številki uvedli posebno rubriko **S simpozijev 2008**. V njej skoraj v celoti objavljamo gradivo s simpozija *Trubar in internet*: Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar je bilo skupaj s Slovenskim društvom Informatika neposredni organizator tega simpozija in gradivo bi bilo brez natisa v reviji dostopno le na spletu (spletna revija *Locutio*). Glede na naslov simpozija bi morda še posebej opozorili na prispevek Mirana Hladnika, ki prikazuje Trubarjevo navzočnost na internetu in na v nekem smislu vzporedni prikaz Dušana Voglarja o Primožu Trubarju v (knjižnih) enciklopedijah in leksikonih. Čeprav se je mogoče strinjati z oceno, da letošnji simpoziji v primerjavi s tistimi ob prejšnjih obletnicah ne bodo prinesli kakšnih velikih novih »faktičnih« odkritij o Trubarjevem delu, pa je Francka Prem ob pomoči internetnega raziskovanja prišla do odkritja (ali vsaj zelo utemeljene hipoteze) o italijanskem soavtorstvu slovenskega predgovora k Trubarjevemu *Katekizmu* 1555, hkrati pa dodatno osvetlila Trubarjeve povezave z italijansko versko emigracijo v tedanji Švici.

V druge simpozije z revijo posežemo le selektivno. Nekoliko obsežneje, z več prispevki, predstavljamo dva takšna simpozija, katerih gradivo je/bo manj dostopno širši slovenski javnosti: simpozij v Tübingenu in svečano akademijo v evangeličanski cerkvi v Ljubljani. S simpozija v Tübingenu objavljamo tri prispevke slovenskih udeležencev, od katerih eden obravnava čas 16. stoletja, drugi spore ob vrednotenju Trubarja in Trubarjevega dela v 19. in začetku 20. stoletja, tretji pa podaja sodobno celovitejše videnje Trubarja in odnosa do njega v slovenski zgodovini s strani katoliškega avtorja. (Prispevek Božidarja Jezernika zaradi avtorjeve zadržanosti sicer ni bil prebran na simpoziju).

Z mednarodnega simpozija, ki sta ga ob 500. obletnici Trubarjevega rojstva pripravila 5.–7. junija ZRC SAZU in SAZU in katerega gradivo bo objavljeno v posebni publikaciji, smo izbrali samo prispevek švicarskega avtorja Ericha Brynerja. Razlogov je več: ker bo drugače objavljen v nemščini; ker avtor kot teolog govori o teoloških vidikih Trubarjevega dela, ki so bili doslej zanemarjeni; ker je z njim kot

pastorjem reformirane cerkve in sodelavcem Inštituta za zgodovino reformacije v Švici tudi simbolno navzoča švicarska Trubarjeva reformacijska korenina in naveza, luteranska pa je neposredno predstavljena s Christianom Rosejem iz Evangeličanske cerkve v Württembergu in njegovim prispevkom na akademiji v Ljubljani; tretja naveza – italijanska reformacija – je bila v reviji predstavljena s člankom tržaškega zgodovinarja Silvana Cavazze o tržaškem škofu Bonomu v 5-6. številki revije, govori pa o njej tudi že omenjeni članek Francke Premk.

Čeprav iz omenjenih razlogov z njih ničesar ne objavljamo, naj na tem mestu spomnim še na druge simpozije: na jezikovno/jezikoslovno usmerjeni mednarodni simpozij ZRC SAZU aprila 2008, s katerim so se letošnja tovrstna posvetovanja sploh začela, na simpozij, ki ga je začetku junija pripravila mariborska Filozofska fakulteta in na simpozij, ki ga za november pripravlja Filozofska fakulteta v Ljubljani; za oktober je napovedan tudi bolj zgodovinarsko naravnani simpozij v Slovenski matici. Trubarjevi teološki misli naj bi bil letos posvečen simpozij, ki jih sicer redno pripravlja (katoliška) Slovenska teološka akademija v Rimu. Skratka, že iz tega, kar smo povzeli, in tistega, kar bo dostopno ob celoviti objavi gradiv, je očitno, da Trubar s svojim življenjem in delom ni sprejeman le kot spomin iz 16. stoletja, ampak kot zgled in izziv tudi za 21. stoletje. Problemi, ki so v 16. stoletju zaposlovali Trubarja, so v veliki meri aktualni tudi danes, je zapisal Oto Luthar v uvodni besedi omenjenega simpozija SAZU; enako kot so Trubarjeva drža in (pogum za) dejanja ob začetku Gutenbergove galaksije lahko za zgled ob nastajanju novega računalniškega komunikacijskega vesolja, kot lahko preberemo v prispevku s simpozija *Trubar in internet*. Igor Grdina je naslovil svoje predavanje na akademiji v evangeličanski cerkvi *Trubar za vse čase ...*

Kljub konjunktorni dominaciji simpozijev smo tudi v letošnji številki hoteli vsaj simbolno ohraniti rubriko **Razprave, študije**, pa čeprav pod tem naslovom objavljamo le en prispevek. Simona Menoni s svojim raziskovanjem likovne ustvarjalnosti na Slovenskem v 16. stoletju, podobno kot Daša Pahor v 5-6. številki revije, zavrača razširjeno prepričanje, da je bila protestantska reformacija na Slovenskem brez posluha za likovno umetnost.

Rubrika **Bilo je povedano** objavlja (prevedeno) uvodno razpravo avstrijskega evangeličanskega škofa in teologa Sakrauskega k Trubarjevim nemškim predgovorom k členom (artikulom) treh veroizpovedi v slovenskem in hrvaškem jeziku. Sakrausky (in prevajalec v opombah) posebej osvetli Trubarjeve teološke usmeritve; razvidna je pre-mišljenost Trubarjevih formulacij in opredelitev, ki jih sicer včasih ocenjujejo kot površne poenostavitve in nedorečenosti (npr. ob znatem spornem vprašanju evharistije/Gospodove večerje).

Razgledi in vpogledi z raznovrstnostjo prispevkov dopolnjujejo večplastnost revije. Posebej bi izpostavil zanimiv raziskovalni prispevek Janeza Kavčiča o cerkvenih vizitacijah na Idrijskem, ki se opira na še ne objavljene cerkvene arhivske vire v Čedadu. Marjan Smolik predstavlja prispevek slovenskih katoliških teologov pri raziskovanju slovenske protestantske misli 16. stoletja. Pavle Jović spomni na prve in zares zgodnje srbske biografije Primoža Trubarja in njihovo ozadje. Alojz Jembrih piše o hrvaški protestantiki v očeh slavistov 19. in 20. stoletja. Prispevki Franca Kuzmiča in Mihaela Glavana so tako ali drugače povezani s Trubarjevim jubilejnim letom.

Darko Dolinar je v rubriki **Portreti** očrtal življenje in delo Mirka Rupla. Gotovo je primerno in pravično, da je osvetlitev tega zaslužnega raziskovalca Trubarja in njegove dediščine dobila mesto v reviji prav v Trubarjevem jubilejnem letu, enako kot smo se ob uvodu vanj v lanski številki spomnili Jožeta Rajhmana in pred tem, v prvih številkah, dveh najpomembnejših začetnikov raziskovanja slovenskega protestantizma, Ludwiga Theodorja Elzeja in Franceta Kidriča. Letos naj bi izšel tudi italijanski prevod znamenitega Ruplovega dela o Primožu Trubarju iz leta 1962, ki ga pripravljata italijanski zgodovinar Silvano Cavazza in prevajalec Sebastiano Blancato. V rubriki **Prevodi** objavljamo prvi prevod Trubarjevega nemškega posvetila Juriju Khislu iz leta 1579, ki dokumentira Trubarjev in protestantski odnos do glasbene umetnosti.

Kronika prinaša govor ministra za kulturo Vaska Simonitija ob odprtju razstave *Primož Trubar 1508–1586* v Narodnem muzeju Slovenije 6. marca 2008, ki zanimivo zarisuje izhodišča za razmišljanja v Trubarjevem letu; posebnost razstave je bila navzočnost vatikanskega in hkrati edinega ohranjenega izvoda Trubarjeve *Cerkovne ordninge*.

BESEDA UREDNIKA

Naj se na koncu iskreno zahvalim sodelavcem revije in vsem, ki so omogočili izid letošnje dvojne številke. Nenazadnje sponzorjem in donatorjem, ki so jo s svojim posluhom za pogoje obstoja in razvoja slovenske kulture finančno omogočili. Člani uredništva smo prepričani, da je revija v dosedanjem štiriletnem izhajanju dokazala svoj znanstveni in kulturni prispevek in da so dozoreli pogoji, da postane deležna tudi javnih sredstev, ki so načrtno namenjena znanstvenemu in kulturnemu delu.

Marko Kerševan